De jongerenwerker als slijpsteen

Inventief en preventief jongerenwerk in Amsterdam

Marcel Spierts & Sebastian Abdallah

AMSTERDAM

IN OPDRACHT VAN COMBIWEL

Marcel Spierts
ONDERZOEK & ONTWIKKELING

Marcel Spierts
ONDERZOEK & ONTWIKKELING

DE JONGERENWERKER ALS SLIJPSTEEN

Inhoud

1 **Inleiding** 5

2 **Situatieschets van de Diamantbuurt en de Rivierenbuurt** 7

3 **De aanpak op hoofdlijnen** 10

4 **De aanpak door de ogen van bewoners en partners** 13
4.1 De bewoners 13
4.2 De samenwerkingspartners 17

5 **De rol van jongerenwerkers** 21
5.1 Van oud naar nieuw 21
5.2 Kwaliteiten van jongerenwerkers 22

6 **Lessen voor de toekomst** 25
6.1 Special effects 25
6.2 Zes leerzame kwesties 26

Bijlage I: Bronnenlijst 30
Bijlage II: Interviews en observaties 31

1 Inleiding

Dit rapport bevat een reconstructie van de door het jongerenwerk van Combiwel ontwikkelde aanpak in de Diamantbuurt en de Rivierenbuurt in Stadsdeel Zuid in Amsterdam. Deze 'methodiekbeschrijving' is bedoeld om de benadering van het jongerenwerk inzichtelijk te maken voor externe *stakeholders*, zoals opdrachtgevers en samenwerkingspartners. Tevens biedt de beschrijving aanknopingspunten om de aanpak intern verder door te ontwikkelen.

Aanleiding en achtergrond

Aanleiding voor de opdracht vormt een bijeenkomst in de Diamantbuurt met burgemeester Van der Laan in augustus 2014. Tijdens deze bijeenkomst hebben buurtbewoners – jong en oud – de burgemeester geïnformeerd over de ontwikkeling ten positieve die de Diamantbuurt in de afgelopen jaren heeft doorgemaakt. Daarbij hebben zij nadrukkelijk gewezen op de rol van het jongerenwerk.

Enkele jaren geleden heeft het jongerenwerk van Combiwel in de Diamantbuurt het roer omgegooid. Vanaf dat moment zijn de ouders en de buurt intensiever bij de aanpak van het jongerenwerk betrokken. Burgemeester Van der Laan heeft hier kennis van genomen en Combiwel gevraagd om een beschrijving van de aanpak van het jongerenwerk in de Diamantbuurt aan te reiken. In de zomer van 2014 is Combiwel van start gegaan met jongerenwerk in de Rivierenbuurt. De in de Diamantbuurt ontwikkelde aanpak gold daarbij als vertrekpunt.

Beoogd doel

Van de aanpak van het jongerenwerk van Combiwel bestaan al enkele beschrijvingen. Zo is recent 'Jongerenwerk als schakel in positief jeugdbeleid' (Pels en De Gruijter 2014) beschikbaar gekomen. Ook de beschrijving van 'jongerenwerk nieuwestijl'in de brochure van de DSP-groep is mede gebaseerd op de praktijken van het jongerenwerk van Combiwel. Beide documenten bevatten vooral een beschrijving van de functies van het jongerenwerk. Een beschrijving van de specifieke aanpak van het jongerenwerk behelzen ze evenwel niet.

Het doel van dit onderzoek naar het jongerenwerk in de Diamantbuurt en de Rivierenbuurt is om tot een systematische reconstructie 'van binnenuit' te komen. Onderdeel van die reconstructie is de confrontatie met de ervaringen en opvattingen van direct betrokken buurtbewoners, samenwerkingspartners en opdrachtgevers. De methodiekbeschrijving vormt tevens een aanzet voor het 'doorontwikkelen' van de aanpak van het jongerenwerk van Combiwel met het oog op toepassing in andere buurten en stadsdelen.

Vraagstelling en werkwijze
De vraagstelling van het onderzoek luidt als volgt: *Waaruit bestaat de aanpak van het jongerenwerk in de Amsterdamse Diamantbuurt en Rivierenbuurt, wat is daaraan bijzonder en hoe kan deze aanpak verder worden ontwikkeld?*

Als werkwijze hebben we relevante documenten en informatie bestudeerd (zie bijlage I). Tevens hebben we met een twintigtal mensen gesprekken gevoerd en een aantal observaties verricht (zie bijlage II). Bij de gesprekken gaat het om (groeps)interviews met buurtbewoners (zowel jongeren als volwassenen) uit de Diamantbuurt en de Rivierenbuurt, relevante samenwerkingspartners en jongerenwerkers van Combiwel.

Opzet van de rapportage
De analyse van de verkregen gegevens uit de bestudeerde bronnen, de interviews en de observaties heeft geleid tot deze rapportage. Daarin komt eerst een schets van de situatie in Diamantbuurt en Rivierenbuurt aan bod (hoofdstuk 2). In hoofdstuk 3 volgt dan een weergave van de werkwijze van het jongerenwerk op hoofdlijnen. Hoofdstuk 4 staat in het teken van de ervaringen en bevindingen van buurtbewoners en samenwerkingspartners met deze aanpak. In hoofdstuk 5 zoomen we in op wat er nu zo specifiek en bijzonder is aan de manier waarop de jongerenwerkers van Combiwel opereren. Tot slot volgen in hoofdstuk 6 de conclusies waarin lessen uit de tot nu toe gehanteerde werkwijze worden getrokken en aanwijzingen voor verdere ontwikkeling staan opgenomen.

2 Situatieschets van de Diamantbuurt en de Rivierenbuurt

De werkwijze van het jongerenwerk van Combiwel die we in dit rapport beschrijven is ontwikkeld in de Diamantbuurt. De daar uitgekristalliseerde uitgangspunten staan ook centraal in de aanpak die het jongerenwerk van Combiwel sinds vorige zomer in de Rivierenbuurt ontplooit. Vanwege de lange incubatietijd die de aanpak in de Diamantbuurt heeft gekend, richten we de lens bij de situatieschets vooral op deze buurt. Aan het eind van dit hoofdstuk gaan we aan de hand van een vergelijking met de Diamantbuurt, kort in op de Rivierenbuurt. Daarbij beperken we ons vooral tot het deel van de Rivierenbuurt waar het jongerenwerk van Combiwel actief is: de Rijnbuurt.

De vlam in de Pijp
Als toonbeeld van de fraaie architectuur van de Amsterdamse School is de Diamantbuurt een baken van rust in de drukke en woelige Pijp. In 2004 wordt die rust wreed verstoord. De wijk geniet plotseling landelijke bekendheid nadat een echtpaar besluit om na aanhoudende pesterijen van een groep jongeren hun woning te verlaten. De jongeren krijgen aanvankelijk het predicaat opgedrukt van 'overlastgevende groep' (Ferwerda 2004). De immense aandacht van lokale en landelijke media die volgt[1], draagt bij aan de dynamiek waarin de jongeren zich in toenemende mate tot een 'criminele jeugdgroep' ontwikkelen. Ze deinzen niet terug voor overvallen, inbraken en drugshandel. Enkele jongens uit de buurt ontwikkelen zich tot gewelddadige criminelen, waarvan er een later zelfs aan het hoofd blijkt te staan van een drugsbende (Bartels 2013). Gemeente en politie krijgen aanvankelijk geen grip op de situatie. De jongeren kunnen jarenlang tamelijk ongestoord hun gang gaan. Jongens van 12-13 jaar volgen hun oudere broers en vormen telkens nieuwe aanwas. Enkele gezinnen spelen daarin een prominente rol.

Geen erkenning voor bewoners
"Bewoners voelden zich onveilig, maar kregen daar geen erkenning voor". Aan het woord is Paul Slettenhaar, stadsdeelvoorzitter Amsterdam-Zuid. Gemeente en politie hadden lange tijd geen goed beeld van wat er speelde in de buurt. Daardoor is veel te slap opgetreden, meent Slettenhaar. "Er was nu en dan wel sprake van repressief beleid. Maar zodra het beter ging, werd dat compleet losgelaten. Snel daarna escaleerde de situatie dan weer. Het kwaad in de buurt was al geschied" (In: Bartels 2013).

1 De aandacht die de media in 2004 hadden voor de Diamantbuurt – met name de rol van de Volkskrant – is later in mediakringen aan een kritische nabeschouwing onderworpen (zie Roeleven 2006).

In 2010 besluiten Stadsdeel Zuid, politie, Openbaar Ministerie (OM) en jongerenwerk om het roer om te gooien. De politie verscherpt het toezicht op straat – zowel door aanwezig te zijn als via cameratoezicht – en richt zich op de opsporing van criminele jongeren. De aanpak loopt parallel met het stadsbrede lik- op-stukbeleid van gemeente, politie en OM met als doel: snelle opsporing en veroordeling van gewelddadige, jonge veelplegers. Het lukt om een aantal criminele jongeren uit de Diamantbuurt veroordeeld te krijgen. Burgemeester Van der Laan zorgt tevens voor de gedwongen verhuizing van drie gezinnen die extreme overlast veroorzaken (Vugts 2011). Het jongerenwerk richt zich ondertussen op de jongere broertjes en zusjes van de probleemjongeren en op hun ouders. Maar daarover later meer.

Buurtkenmerken[2]

Wat voor buurt is de Diamantbuurt, behalve dat het een parel vormt aan de kroon van de Amsterdamse School? De Diamantbuurt kent ruim 8.000 inwoners, waaronder een relatief gering aantal jeugdigen (15% 0-17 jarigen, tegenover ruim 18% voor de stad Amsterdam). Veel bewoners hebben een migratie-achtergrond uit een niet-westers land (35%, overeenkomstig het stads-gemiddelde). De buurt kent relatief veel eenouder-gezinnen (11% tegenover 9% voor de stad) en alleenwonenden (58% tegenover 53%).

In sociaal-economisch opzicht is het een kwetsbare buurt. Op veel punten scoort de buurt slechter dan het Amsterdamse gemiddelde. Zo zijn er veel minimahuishoudens (26% versus 20% stedelijk), een hoge werkloosheid (16% versus 12%), een hoog percentage bijstand (9% versus 6%). Vanuit de Diamantbuurt wordt een relatief groot beroep op schuldhulpverlening en jeugdzorg gedaan. Een op de tien jongeren is in behandeling bij de geestelijke gezondheidzorg (j-ggz).

Kleine en goedkope huurwoningen domineren de woningvoorraad in de Diamantbuurt. Het rapportcijfer dat bewoners geven voor het schoonhouden en het onderhoud van de buurt (groen, straten, stoepen) scoort exact even hoog als het gemiddelde voor Amsterdam. De overlast in de openbare ruimte is sterk gedaald. Bewoners ervaren minder vaak jongerenoverlast (15% versus 18% stedelijk). De Diamantbuurt kent relatief weinig winkels voor dagelijkse goederen.

Alleen de Van Woustraat – die dwars door de Diamantbuurt loopt – kent een ruim aanbod aan winkels en horeca.

De Rijnbuurt is met iets meer dan 9.000 bewoners wat betreft inwonertal vergelijkbaar met de Diamantbuurt. Ook op andere punten zijn de overeenkomsten groot. Wat betreft sociaal-economische positie scoort de Rijnbuurt iets beter. Dat is mede het gevolg van de aanwezigheid van relatief veel 'nieuwe stedelingen' in de Rijnbuurt (44% versus 32% in de Diamantbuurt en 31% stedelijk).[3] Daar staat een lager percentage niet-westerse Amsterdammers tegenover (19% versus 35%). De positie van jongeren is erg vergelijkbaar. Zo is de CITO-score in beide buurten nagenoeg gelijk en iets onder het stedelijk gemiddelde. Opvallend is het hoge aantal j-ggz behandelingen in de Rijnbuurt, dat met 14% het toch al hoge percentage in de Diamantbuurt (10%) nog overtreft.

2 De gegevens in deze paragraaf zijn ontleend aan de Gebiedsanalyse 2015 De Pijp/Rivierenbuurt, Stadsdeel Zuid.

3 Tot 'nieuwe stedelingen' rekent men bewoners die elders zijn opgegroeid en voor studie of werk naar Amsterdam zijn gekomen.

In de Rijnbuurt is relatief veel burenoverlast. Als verklaringen hiervoor gelden de slecht geïsoleerde woningen (geluidsoverlast) en het dalende tolerantieniveau onder bewoners. Ook de jongerenoverlast in de Rijnbuurt is de afgelopen drie jaar toegenomen, maar lijkt inmiddels mede als gevolg van de speciale 'groepsaanpak' redelijk onder controle. Kenmerkend voor de Rijnbuurt is ook dat er in vergelijking met het stedelijk gemiddelde meer mensen wonen met psychische en/of psychosociale problematiek.

Beleving

Cijfers vertellen niet het hele verhaal. Toch corresponderen de hierboven beschreven buurtkenmerken in grote lijnen met de beleving en de ervaringen van de bewoners (jongeren en volwassenen) en de professionals die we tijdens ons onderzoek hebben gesproken. Zonder uitzondering bevestigen zij het beeld dat de Diamantbuurt in de afgelopen drie á vier jaar beduidend veiliger is geworden. Tegelijkertijd onderschrijven de meeste gesprekspartners de precaire sociaal-economische situatie van de Diamantbuurt en de omvang van de psychosociale problematiek.

Voor de Rijnbuurt hebben we te weinig bewoners en professionals gesproken over de specifieke situatie in de buurt om daar uitspraken over te doen. Uitgezonderd de ervaren jongerenoverlast. Daarvan bevestigen betrokkenen dat het tij in het afgelopen jaar ten gunste is gekeerd, maar dat de situatie tegelijkertijd nog broos en kwetsbaar is.

3 De aanpak op hoofdlijnen

De omslag van het jongerenwerk in 2010 valt samen met de verhuizing van buurt- en jongerencentrum Cinetol naar het multifunctionele centrum de Edelsteen. De aanpak van het vernieuwde jongerenwerk laat zich in een zevental kernpunten samenvatten.

Repressief én preventief
Een hoeksteen van de aanpak vormt de samenwerking tussen stadsdeel, politie, OM en jongerenwerk. Gezamenlijk besluiten ze om repressie en preventie te combineren. Politie en OM treden met harde hand op tegen criminele jongens, terwijl het jongerenwerk zich ondertussen vooral op de jongere broertjes en zusjes richt.

Voor het jongerenwerk heeft deze omslag ingrijpende consequenties. Tot op dat moment meende het jongerenwerk alle jongeren te kunnen helpen, ook de jongens die zich op het criminele pad begaven. De criminele jongens gingen het jongerencentrum in Cinetol echter steeds meer claimen en domineren. Ook thuis en op straat wilden ze de dienst uitmaken. Ze stonden niet open voor vertrouwensrelaties met de jongerenwerkers en reageerden heftig afwijzend op pogingen om hen te corrigeren.

Combiwel en het stadsdeel als opdrachtgever trekken de conclusie dat het jongerenwerk geen meerwaarde leverde in het opvangen van gevaarlijke criminele jongeren. De 'Veilige Vindplaatsen' benadering had niet de gewenste werking.[4] De herijking van het jongerenwerk leidt tot een nieuwe werkwijze: van opvang en recreatie naar activering en vorming

Mikken op andere groepen jongeren
Een belangrijk onderdeel van de nieuwe werkwijze is zoals gezegd een verschuiving in de groepen waar het jongerenwerk mee aan de slag ging. In de oude situatie in Cinetol was er weliswaar plek voor verschillende groepen jongeren, waaronder ook meiden. Maar door het claimgedrag van de naar criminaliteit neigende jongeren was het niet altijd een veilige plek, noch voor de andere jongens en de meiden, noch voor de jongerenwerkers.

Vanaf de verhuizing van Cinetol naar de Edelsteen in 2010 richt het jongerenwerk zich vooral op de jongere groep van 10-14 jaar, terwijl er ook meer ruimte komt voor het werk met meiden. In beginsel vinden geen gescheiden activiteiten plaats, maar de meiden krijgen soms wel aparte aandacht, zoals trainingen over weerbaarheid en aandacht voor thema's als seksualiteit, loverboys, omgaan met geld en social media.

4 'Veilige vindplaatsen' is vanaf eind van de jaren negentig onderdeel van het beleid van de gemeente Amsterdam, waarbij jongerencentra zich speciaal richtten op overlastgevende jongeren. Door duidelijke regels te hanteren en samen te werken met de politie was het idee dat deze jongerencentra als 'veilige' plekken konden functioneren. Tevens kon dan gewerkt worden aan het 'versterken van eigen kracht van jongeren', zo was de gedachte

De ontwikkeling van jongeren staat centraal
In de oude situatie in Cinetol was het jongerenwerk er vooral op gericht dat jongeren hun vrije tijd prettig konden besteden. Dat kon via de inloop en de activiteiten die het jongerenwerk organiseerde. In de nieuwe situatie gaat het niet om hangen of chillen, maar spreekt het jongerenwerk jongeren aan op hoe ze actief hun talenten verder kunnen ontwikkelen. Daarbij hanteert het jongerenwerk een onderscheid in vier domeinen: school en werk; zorg en veiligheid; burgerschap en participatie; meiden(specifiek). Op alle vier de domeinen kunnen jongeren werken aan het ontwikkelen van hun competenties en talenten.

Het jongerenwerk gaat dus 'ontwikkelingsgericht' en 'talentgericht' met jongeren aan het werk. Vertrekpunt daarbij is de vraag: wat heb jij nodig om je voor te bereiden op de toekomst? Daartoe beantwoorden jongeren vragen als: Waar sta je? Hoe gaat het met je, bijvoorbeeld thuis en op school? Wat wil je? Hoe gaan we daarmee aan de slag? Met de jongeren wordt vervolgens een plan van aanpak gemaakt waarin de jongeren zichzelf een doel stellen. Dit kan van alles zijn: beter praten met je ouders, leren met geld omgaan, een bijbaantje vinden en behouden, enzovoort. Vervolgens gaat de jongere met de jongerenwerker bekijken welke activiteiten daar het beste bij passen.

Co-productie: activiteiten zelf organiseren
Een ander kenmerk van het 'ontwikkelingsgericht werken' is de veranderde verhouding tussen jongere en jongerenwerker. Jongerenwerkers benaderen jongeren actief, betrekken hen bij de ontwikkeling van activiteiten. Vanaf het begin ligt veel nadruk op de verwachting dat jongeren zichzelf inspannen.

Zelf aan de slag
Twee jongens rennen van de voetbalkooi op het Smaragdplein naar het ernaast gelegen buurthuis De Edelsteen. Ze klampen een jongerenwerker van Combiwel aan en vragen om hulp bij het maken van een flyer voor een discoavond. De jongerenwerker laat hen wat voorbeelden zien op de computer. In één van de zaaltjes zit een groep kinderen op de grond. Terwijl ze hun bokshandschoenen aantrekken, luisteren ze naar de instructies van hun boksleraar. Verderop is een stel meiden en jongens in de weer met een spiegelreflexcamera. Ahmet Balci, leidinggevende jeugd- en jongerenwerk bij Combiwel, wijst naar de activiteitenagenda op het prikbord. "In ons buurthuis worden de meeste dingen niet door de jongerenwerkers georganiseerd maar door de jongeren zelf. Ons werk heeft niets te maken met pingpongen en theedrinken. We werken aan de ontwikkeling van kinderen. We willen hen zo veilig mogelijk laten opgroeien. En hen leren dat ze het heft in eigen handen kunnen nemen" (In: Bartels 2013).

In de projecten kunnen jongeren 'doorgroeien' van bezoeker, naar deelnemer, naar begeleider, bijvoorbeeld als 'coach' van andere jongeren.

Contacten met de ouders
Cruciaal bij de nieuwe werkwijze is ook de betrokkenheid van de ouders. Jongerenwerkers proberen het vertrouwen van de ouders te winnen. Dat is bijvoorbeeld nodig om de deelname van meiden aan het jongerenwerk mogelijk te maken. Want ouders vertrouwen hun dochters niet zo maar aan het jongerenwerk toe. Omgekeerd vormt ook de thuissituatie soms een belemmering voor de deelname van meiden aan het jongerenwerk. Bijvoorbeeld omdat ze veel op moeten passen of zorgtaken moeten verrichten. Jongerenwerkers zoeken dan met de meiden en hun moeders samen naar oplossingen, bijvoorbeeld door te stimuleren dat ouders elkaar onderling helpen.

Maar het actief betrekken van de ouders reikt verder. Ouders hebben vaak weinig zicht op hun kinderen. Ze weten vaak niet goed hoe het met hun kinderen gaat of hoe ze hun kinderen kunnen steunen. Dat kan te maken hebben met taalproblemen of doordat ze bijvoorbeeld de werking van het Nederlandse onderwijssysteem niet doorgronden. Het jongerenwerk maakt deze zaken bespreekbaar met de ouders en probeert zo hun rol als opvoeder te versterken.

Betrokkenheid bij de buurt
De inspanningen van het jongerenwerk zijn er ook op gericht om jongeren en ouders bij de buurt te betrekken. Zo is twee jaar geleden het project 'Wij(k) in verandering' gelanceerd. Jongeren uit de buurt hebben voorstellen ontwikkeld om het Smaragdplein levendiger en veiliger te maken. Een belangrijk doel van het project is ook om jongeren te leren hoe lokale democratie werkt. Ze moeten immers politici en ambtenaren van het stadsdeel overtuigen van hun plannen. Na onderhandelingen is men het eens geworden over een aantal verbeteringen voor het plein. Vervolgens zijn de plannen in overleg met overige belanghebbenden deels door de jongeren zelf uitgevoerd. Daarbij zijn ook de moeders uit de buurt actief betrokken.

Activiteiten als deze hebben gezorgd voor een sfeerverandering in de buurt. Er is een 'vernieuwde cultuur' over wat normaal gedrag is op straat. Vroeger: agressie, vijandigheid, onveiligheid. Criminele jongeren domineren het straatleven. Nu: veiligheid, buiten kunnen spelen, openbare ruimte gedeeld door verschillende bewoners. "De buurt is weer van ons".

Samenwerking
De samenwerking van het jongerenwerk met stadsdeel, politie en OM is al ter sprake geweest. Ook de samenwerking met onderwijs en jeugdzorg verdient vermelding.

Het is voor jongeren niet bevorderlijk als gezin, school, straat en buurt gescheiden werelden zijn. Het jongerenwerk probeert daarom alle levensdomeinen van jongeren erbij te betrekken en daarin een verbindende rol te spelen. Vooral op basis van de kennis die het heeft over de jongeren en de buurt. Bijvoorbeeld bij de bespreking van casussen in de Samen Doen teams en de Ouder- en Kindteams blijken de jongerenwerkers over veel relevante achtergrondinformatie te beschikken.

Ook het onderwijs waardeert de deskundigheid van de jongerenwerkers in het contact leggen en het betrekken en motiveren van jongeren en ouders. Andere partijen zien in het jongerenwerk een betrouwbare, stabiele en kwaliteit leverende partner.

4 De aanpak door de ogen van bewoners en partners

4.1 De bewoners

Mustafa is 18 jaar en zit in het laatste jaar van zijn ROC opleiding, Niveau 2. Hij loopt stage en is vrijwilliger bij het jongerenwerk. Hij heeft zes oudere broers en zussen die, op de oudste twee na, nog bij hun ouders wonen. Enkele van zijn broers zijn bekenden van de politie en Mustafa heeft zelf ook nogal eens blootgestaan aan de verleidingen van criminaliteit. Wat hem heeft geholpen in het weerstaan daarvan, maar ook in het doorbreken van een leefritme dat niet bijdroeg aan positieve ontwikkeling, was een vernieuwde benadering in het jongerenwerk. Mustafa heeft zowel het 'oude' als het 'nieuwe' jongerenwerk meegemaakt.

Iets leren om verder te gaan
"We kwamen in het buurthuis. Gingen we Playstationen, gingen we voetballen. Maar ja, we dachten niet na over verandering. Ik had niet eens de gedachte dat ik moest veranderen. We kwamen binnen, spelen, zes uur naar huis. Dat was elke dag zo. Inloop, tafeltennissen, dat was het. Maar nu komen we hier, komen we bij Redouan. Dingen bedenken. Toen vielen ook mensen af die niet wouden debatteren. 'Ja, ik ga niet debatteren. Vroeger was het anders. Lekker Playstationen elke dag. Tot zes uur en dan naar huis'. Nu was het anders. Nu leer je iets om verder te gaan. [...] Anderen die zijn afgevallen zijn de hele dag buiten. Af en toe werken. Of thuis de hele dag. Ze zitten in dat ritme."

Mustafa heeft meegedaan aan het project 'Wij(k) in verandering'. Hij heeft als vrijwilliger meegeholpen aan de Combiwel nieuwjaarsreceptie en is begeleider geweest op het zomerkamp voor kinderen van 10-14 jaar die niet op vakantie kunnen. Door deze inspanningen is hij in het afgelopen jaar vrijwilliger van de maand geweest. In een situatie waarin betrokkenen (jongerenwerkers en vrijwilligers) vreesden voor hoe hij zich zou ontwikkelen, lijkt Mustafa het boven verwachting te doen.

Sommige jongeren waren het niet eens met de nieuwe richting van Combiwel maar er zijn ook jongeren die het jongerenwerk van voor 2010 niet waardeerden. Het leek toen een recreatieve hangplek voor een select groepje dat niet zoveel van anderen wilde weten. Asha: "*Ik ben er één keer geweest. Daarna ook niet meer teruggekomen. Dat was geen goeie ervaring.*" Een andere deelnemer en vrijwilliger herinnert zich van een bezoek dat ze jongens zag roken en blowen. Ze voelde zich bekeken en niet welkom. "*Dit is niet voor mij,*" dacht ze. "*Dit is voor jongeren met problemen. Ik heb niet echt problemen.*"

De verandering in het jongerenwerk ging gepaard met veranderingen in de buurt. Twee vrijwillige coaches, zelf deelnemers aan het jongerenwerk, herinneren het zich zo: gelijktijdig met de verhuizing van Cinetol naar de Edelsteen *"hebben ze de bezem gehaald door alle jongeren"*. Voorheen was het bedreigend om door het poortje op het Smaragdplein te lopen waar groepen jongens zich ophielden. Toen kwamen er camera's en Combiwel heeft *"veel op de buurt ingespeeld"*. Jongeren waren nu *bezig*, met activiteiten, met projecten. De jongeren die overlast veroorzaakten waren niet meer in beeld. *"Ik weet niet waar ze naar toe zijn gegaan en voor de rest hoef ik het ook niet te weten."* Ze haalt opgelucht adem, *"Nu kan je weer rustig door de buurt in plaats van paniekerig."* En: *"Je kan hier in de zomer laat in de avond met je vriendinnen zitten."* Hieronder werken we uit op welke manieren Combiwel zogezegd inspeelde op de buurt.

Ontwikkelingsgericht werken met (groepen) jongeren
Jongeren geven aan dat jongerenwerkers op drie manieren bijdragen aan hun ontwikkeling: het bevorderen van communicatieve vaardigheden, het stimuleren van initiatief en verantwoordelijkheid en het geven van persoonlijke aandacht.

Leren communiceren – Jongeren die we spraken waren erg enthousiast over een debatproject van Combiwel in samenwerking met IDEA waaraan ze hadden deelgenomen. Het begon met een serie workshops ('Debatteren kun je leren') en mondde uit in een initiatief genaamd 'Wij(k) in verandering' waarin deelnemers ervoor kozen het Smaragdplein op te knappen.[5] Op het eerste gezicht kan de nadruk op debatteren wat vreemd aan doen. Waarom vinden jongeren juist dit zo belangrijk? Het blijkt dat dit voor hen een aanknopingspunt en middel is om na te denken over en te oefenen voor het leven. Zo gaven ze aan beter voor zichzelf op te komen tegenover hun werkgever, ze ontwikkelden presentatievaardigheden die op school van pas komen, en ze voerden zinvollere gesprekken met leeftijdsgenoten. *"Nu weet ik, als iemand tegen mij zegt, wat niet correct is, dan ga ik vragen, nah, dan ga ik vragen waarom. Normaal dan was het niet correct en dan liep ik weg. Nu weet ik waarom, je moet eerst weten waarom hij tegen is. Nu was het alleen 'tegen'. Oké, nou, je bent tegen."* Zo blijkt hoe belangrijk het is dat jongeren leren gedachten te ordenen, verwoorden, en rustig een argumentatie op te bouwen. Dit zijn belangrijke basisvaardigheden in de bredere samenleving, die in sommige vriendenkringen helemaal ondergesneeuwd raken.

Jongeren van verschillende opleidingsniveaus deden mee. Een coach (zelf jonge buurtbewoonster en deelnemer in het jongerenwerk) vertelde dat het idee dat debatteren voor hoogopgeleiden is een stereotype is. *"Debatteren, dat is in verschillende vormen. En je kan het in verschillende vormen aanleren, zolang je maar de basis hebt. Kijk, jongeren moeten natuurlijk de basis weten. En dat is natuurlijk gewoon respect hebben voor elkaar, niet schelden, ehm, laat elkaar uitpraten. Basically eigenlijk, van die basisdingen, en als ze dat gewoon hebben, dan kunnen ze gewoon gaan debatteren."*

Initiatief en verantwoordelijkheid – Er blijkt een tweedeling te bestaan in gebruikers van het jongerenwerk. Er zijn jongeren die het oude *hang out* idee missen. Ze vonden het fijn om zich in het jongerencentrum op laagdrempelige manieren te vermaken. Andere jongeren waarderen de voordelen van de nieuwe benadering, die meer van hen verwacht. *"Dat oude buurthuisidee van playstation, tafelvoetbal, chillen en verder niks, dat is er niet meer. Iets wat je wil, moet je zelf ondernemen. Budget, flyers, etc. Je voelt je dan verantwoordelijker. Het is jouw ding dus je gaat het niet verpesten."* Ze zien er het belang van in om niet alleen te profiteren van veranderingen in de buurt maar er ook zelf aan bij te dragen.

5 http://nl.idebate.org/news-articles/jongeren-laten-politici-zien-hoe-zij-hun-wijk-verbeteren

Slim, maar ook wel dom
"Die jongens die niet willen [meedoen], ik zie ze gewoon naar school gaan, werken. Maar hun doen dan, wanneer ik hier ben, doen hun wat anders. Hun denken waarom moet ik debatteren, als hun al debatteren, het plein veranderen... Ik speel er toch op. Als wij het plein veranderen, die jongens die niet komen, die spelen er toch op. Eigenlijk zijn wij degene die wel praten, en hun maken d'r gebruik van. [glimlacht] Zo ziet hun leven d'r uit. Ik vind 't aan de ene kant slim, aan de andere kant is 't ook wel dom. Je moet wel zien hoe we zijn begonnen om verandering te brengen. Hij [denkbeeldige andere jongen] weet nu alleen 't pleintje, maar hij weet niet wat we gedaan hebben. Als hij erbij was en komt kijken, kon hij zien wat wij allemaal gedaan hebben. Nu weet 'ie dat niet. Ik kan 't ook niet zo aan 'em uitleggen. 't Is anders. [...] Jah, en hij speelt gewoon af en toe op 't pleintje, jah... Heb je ook niks aan. [Ze vinden het] prachtig maar ze weten niet hoe ze d'r aan komen."

Een jongerenwerker legt uit dat iedereen op zijn eigen manier kan bijdragen: *"De een is verbaal veel sterker en pakt de communicatie met het stadsdeel op. De ander is misschien qua intelligentie, of hè, qua denken niet zo snel, maar kan wel van alles met z'n handen. Die gaat dan bijvoorbeeld aan de slag met onderdelen bouwen voor een presentatie. En iedereen heeft het idee dat 'ie bijdraagt. Iedereen gaat op zijn manier vooruit."* Deelnemers van eerdere lichtingen worden nu ingezet als begeleiders in huidige projecten.

Persoonlijke aandacht – Onder jongeren is een enorme waardering voor de betrokkenheid van jongerenwerkers. Ze benoemen daarbij vaak dat de jongerenwerkers bij hen thuis op bezoek komen. *"Persoonlijker kan het niet."* Dat is spannend voor alle partijen. Ouders vragen zich af wat deze buitenstaander wil met betrekking tot hun kind. De jongere kan bang zijn dat er op deze manier teveel controle komt op zijn of haar bewegingsvrijheid. En de jongerenwerker stapt wat betreft verantwoordelijkheden een onbekend gebied binnen. Toch lijkt het thuisbezoek bijzonder goed aan te slaan. Jongerenwerkers weten jongeren ervan te verzekeren dat ze in hun belang handelen. *"Zo was er een jongen die een computer wilde maar zijn ouders zagen er het nut niet van in. De jongerenwerker komt thuis en legt hen uit wat de voordelen zijn en kijkt met de jongen waar ze goedkoop tweedehands computers kunnen vinden."* De ouders zijn enorm blij met het feit dat er iemand over de vloer komt die potentie en mogelijkheden van hun kinderen bespreekt. Andere instanties zijn al gauw bedreigend. Tenslotte ervaren jongerenwerkers de huisbezoeken als een enorme meerwaarde voor hun werk. Zo zijn niet alleen andere instanties maar ook de volwassen buurtbewoners (nog meer) partners geworden in het belang van de ontwikkeling van de jongeren. *"De veranderingen in de buurt hadden niet gekund zonder Combiwel. Ze kennen je, je vertelt ze dingen, ook misschien dingen die niet zo goed gaan. Dat doe je pas als je ze vertrouwt."*

Buurtgericht werken aan collectieve belangen
Het jongerenwerk van Combiwel is niet alleen gericht op de ontwikkeling van individuen en groepen maar grijpt ook op een hoger of collectiever niveau in: de kwaliteit van samenleven in de buurt. Belangrijke voorbeelden hiervan zijn 'Wij(k) in verandering,' en het faciliteren van groepen die voornamelijk bestaan uit moeders van jongeren die deelnemen aan de activiteiten van het jongerenwerk.

Wij(k) in verandering – De jongeren wilden iets betekenen voor hun buurt. *"We stelden de vraag, van 'wat willen jullie veranderen in de wijk?' En toen inderdaad kwamen ze met het idee van dat pleintje. 'Wij wilden heel graag dat pleintje veranderen.' [...] Want dat plein was namelijk iets belangrijks voor hun, was hún ding. En, eh, omdat zeg maar echt in het licht te zetten, niet alleen voor hun, maar hun hadden het idee van, oké, als we het pleintje op zouden knappen, dan zouden d'r meer kinderen komen, dan zouden d'r ook ouders komen, dan zouden ook die zich veilig voelen. Hun wouden meer het onderdeel veiligheid, dát wouden ze dus voortbrengen."* Voor de jongeren kleefden er tal van leerprocessen aan het project, zoals het communiceren met het stadsdeel, en instanties, in planning en organisatie, het omgaan met teleurstelling, en het ontwikkelen van motivatie en vastberadenheid. Hierdoor leerden de jongeren aan iets te werken dat hun eigen belang ontsteeg. En omstanders zagen jongeren zich inspannen voor de buurt op manieren die ze eerder niet (vaak) hadden gezien. Ook het feit dat er deelnemers van verschillende achtergronden in opleiding en etniciteit deelnamen zorgde voor nieuwe contacten en verbondenheid in de buurt.

Moedergroep – Het jongerenwerk faciliteert ontmoeting voor een groep moeders die uit zichzelf niet veel buiten de deur komt. Naar eigen zeggen mochten sommigen van hen niet naar buiten van hun echtgenoten. Na enige onderhandeling in eigen kring wisten ze hun familie ervan te overtuigen dat de Edelsteen een sociaal veilige plek was. Inmiddels is het een manier voor de vrouwen om problemen te delen, onderlinge steun te organiseren, en rust te vinden in de drukte van dagelijkse verantwoordelijkheden. Ook krijgen ze er voorlichting over onder andere opvoeding, onderwijs, politie & veiligheid, financiën & schulden, en geestelijke gezondheidszorg. Verder helpen jongerenwerkers met het doorverwijzen naar de juiste instanties als er problemen zijn die ze niet in eigen kring kunnen oplossen. Dit heeft bijgedragen aan de weerbaarheid van de groep. Vanuit deze versterking kregen ze de moed en vaardigheden om in de buurt bij te dragen: *"Eerst was de buurt onveilig. Iedereen was voor zichzelf. Er was afstand, geen contact. Nu waarschuwen we elkaar, moeders spreken hun kinderen aan. We zijn ook op straat waar onze kinderen spelen. We kijken met wie ze spelen, wat er gebeurt. Als we iets zien wat niet klopt, en we kunnen er zelf niets mee, dan melden we het in het buurthuis."* Alleen al de aanwezigheid van moeders op het plein maakt het minder aantrekkelijk voor jongens die voorheen overlast pleegden, waardoor andere groepen veiliger gebruik kunnen maken van de openbare ruimte.

Ook andere projecten van Combiwel zijn gericht op de buurt ('Jong helpt oud', 'Oorlog in mijn buurt') of reiken soms ook verder dan de buurt ('Track the talent').

Samenvattend kunnen we stellen dat jonge en volwassen buurtbewoners het jongerenwerk ervaren als partner in het stimuleren van persoonlijke ontwikkeling en het verbeteren van het leefklimaat van de buurt.

4.2 De samenwerkingspartners

In augustus 2010 liep een arrestatie op het Smaragdplein uit de hand. Achteraf beoordelen verschillende betrokkenen dit als een 'kritisch incident'.

Het kamelenincident
Een jongen uit de overlastgevende groep werd betrapt bij het ingooien van een raam om de hoek bij de Edelsteen. Hij rende het plein op bij de Edelsteen waar op dat moment een grote door het jongerenwerk georganiseerde zomeractiviteit plaatsvond met zo'n 130 kinderen en ouders. De politie hield de jongen aan. Zijn vrienden waren daar niet van gediend en wisten hem geboeid en al te bevrijden uit de politieauto, waarvan de portieren niet vergrendeld bleken. De politie riep assistentie in, waarna een groot aantal politieauto's kwam aanrijden. De jongeren lieten zich evenmin onbetuigd en wisten in *no time* versterking uit de hele stad te mobiliseren. De situatie was erg dreigend. Er werd met stenen gegooid en er vonden charges plaats. De situatie deed enigszins surrealistisch aan, mede doordat bij de activiteit van het jongerenwerk twee kamelen waren ingehuurd, die spoorslags in veiligheid gebracht moesten worden. Ouders en kinderen zochten met de professionals van Combiwel een goed heenkomen in de Edelsteen.

Het incident miste op tenminste twee manieren zijn uitwerking niet. Op de eerste plaats onderstreepte het incident het belang van een duidelijke rolverdeling tussen de verschillende betrokken partners. Bij het incident was de rolverdeling zoek. Iedereen ging de rol van andere partijen overnemen. Een vertegenwoordiger van het stadsdeel: *"Het viel mij enorm op dat iedereen die zijn rol zou moeten uitoefenen, zijn rol niet meer uitoefende, maar de rol van andere partijen had overgenomen. Bijvoorbeeld jongerenwerkers stonden tussen de politie en de jongeren in, straathoekwerkers van streetcornerwork waren als een soort straatcoaches aan de gang. Combiwel probeerde eigenlijk alle rollen zo'n beetje te spelen en het stadsdeel was afwezig, had gewoon lange tijd de regie niet gevoerd"* . Het jongerenwerk van Combiwel had het met de verhuizing naar de Edelsteen al over een andere boeg gegooid, maar het incident bevestigde dat het jongerenwerk er niet in de eerste plaats is om overlast op straat te bestrijden. In samenspraak met Combiwel herformuleerde het stadsdeel de opdracht voor het jongerenwerk. Tevens werden er afspraken gemaakt tussen Combiwel en streetcornerwork over wie welke jongeren bedient.

Op de tweede plaats hadden de ouders tijdens het incident met eigen ogen gezien waartoe hun eigen zoons in staat waren. *"Door dat kamelenincident hebben heel veel ouders ook gezien wat er gebeurde. Tot dan toe blijft het een beetje een ver van mijn bed show. Je leest wat, die jongens ontkennen natuurlijk altijd, ook al worden ze nog zo hard gepakt, ze blijven gewoon ontkennen. En die ouders geloven dat ook. Sommige van die jongens kunnen ook heel sociaal zijn. Kunnen in hun thuisomgeving ook een totaal ander verhaal doen, waardoor die ouders toch blijven denken: 'hij is slachtoffer, het zijn z'n vrienden, maar hij niet'. Maar dat is niet zo. En nu zagen ze hoe al die jongens tegenover de politie gingen staan, wat voor gedrag ze daarbij hadden, dat het totaal niet zo uit de hand had hoeven lopen"*, aldus een van de jongerenwerkers. In combinatie met de aanspreking van de ouders door het jongerenwerk heeft het incident volgens een van de samenwerkingspartners bijgedragen aan een andere opstelling van de ouders. *"Ik denk dat dat ook gemaakt heeft dat heel veel ouders hun kinderen zijn gaan aanspreken op hun gedrag. (...) De betrokkenheid heeft gemaakt dat de ouders zich sterker gingen voelen"*. Ook de dochters hebben een belangrijke rol gespeeld om de ouders ervan te overtuigen dat ze iets moesten doen, om te zorgen dat hun jongere broertjes niet ook zouden afglijden.

De comeback van het jongerenwerk

Het herformuleren van de opdracht door het stadsdeel gaf het jongerenwerk ruimte om tot rust te komen en zijn rol en functie te herijken. Volgens een van de vertegenwoordigers van het stadsdeel heeft het jongerenwerk daarna een 'fantastische comeback' gemaakt. Het stadsdeel zag vooral een rol voor het jongerenwerk in het voorkomen van 'nieuwe aanwas'. *"Dat was een van onze doelstellingen, (...) de overlast stoppen in de buurt, het criminele deel dat al te ver heen is in het criminele circuit en dat is nog steeds hoor, dat is heel diep de criminaliteit in gegaan, dat we daar het tij niet meer kunnen keren, dat moet onder de hoede komen van OM en politie en alles wat nog eventueel bij te sturen is en van de criminaliteit weg te halen, dat is vooral voor streetcornerwork en alles wat kleinere jonge broertjes is en het jongere grut wat opkijkt tegen deze grote criminele gasten, dat is voor Combiwel om hun hier binnen te houden en te voorkomen dat zij de nieuwe Van Woustraat-groepers – wat al tien jaar aan de gang was hè – iedere keer ververste die groep zich weer. En dat tij heeft Combiwel weten te keren. Die heeft het grootste aandeel gehad in het doorknippen van de navelstreng"* (vertegenwoordiger stadsdeel).

Belangrijk daarbij was ook de rol van het ambulante werk. Dat doet het jongerenwerk van Combiwel zelf, maar ook in nauwe samenwerking met streetcornerwork, dat bijvoorbeeld via de 'meidenrouteplanner' en de 'meidenbus' kwetsbare meiden stimuleert om aan de activiteiten van het jongerenwerk deel te nemen. Volgens een samenwerkingspartner pakken de jongerenwerkers de jongeren die via het ambulante werk interesse tonen, naadloos op: *"Bijvoorbeeld in de Rivierenbuurt of hier (Diamantbuurt, red.), zijn er altijd weer nieuwe jongeren die hun paaien om hier binnen te komen. Want dan kom je binnen, krijgen ze de kans om ook het pedagogische aspect, en daar is Combiwel heel sterk in. Daarin hebben ze echt een heel strakke methodiek"*.

Anticiperen op de transitie jeugdzorg

Nadat het basiswerk opnieuw op poten was gezet, ging het jongerenwerk zich voorbereiden op de transitie van de jeugdzorg en de oprichting van de Samen Doen teams. Het jongerenwerk zag er een kans in om de samenwerkingspartners als het ware 'de buurt in te trekken'. Het jongerenwerk weet veel over de achtergronden van de gezinnen en daar kunnen de andere partners hun voordeel mee doen. Een van de samenwerkingspartners uit het Samen Doen team: *"Er zijn heel veel dingen nog niet op de rit, maar ik ben ontzettend positief. Deze manier van werken, in de wijk werken en op deze manier elkaar tegenkomen, vind ik hartstikke goed. Dit vind ik echt wel genieten. In ongelofelijk veel gezinnen kun je goed binnenkomen, waar je kunt aansluiten, waar je ook de tijd voor mag nemen en kan nemen. De lijnen zijn kort, daar is veel voldoening uit te halen samen met de gezinnen. (...) Ik loop hier makkelijker naar binnen. Ik kom hier met cliënten. Ik heb laatst een rondje gemaakt met een cliënte om haar wegwijs te maken hier bij het financieel café, vervolgens doorgelopen naar de taallessen van het Huis van de wijk. Zo wordt het steeds meer mijn buurt"*.

Doordat de samenwerkingspartners elkaar makkelijk weten te vinden, kunnen doorverwijzingen beter worden gevolgd. Er is de mogelijkheid om dossiers open te houden wanneer dat nodig is en via het jongerenwerk is het gemakkelijker om de vinger aan de pols te houden. Betrokkenen in de Diamantbuurt zijn dus erg positief over de ervaringen met het Samen Doen team. Maar ze waarschuwen ook dat het snel kan omslaan, wanneer de teams zich in de toekomst alleen nog maar met zwaardere problematiek zouden mogen bezighouden. Het risico is dan dat mensen gedwongen worden om mee te werken. *"De gezinnen zijn over het algemeen heel positief omdat je inderdaad die insteek hebt en mijn angst is dat Samen Doen straks een heel andere naam krijgt en dat je dan niet meer zo kan werken omdat mensen niet meer mee willen werken, maar op dit moment merk je dat mensen graag willen en het zien als iemand die er voor hen ook is, naast hen staat, waardoor de reacties over het algemeen heel positief zijn"*, aldus een van de jongerenwerkers.

Jongerenwerk als voorportaal in de wijk

Dat de werkwijze van Combiwel aanslaat, is landelijk niet onopgemerkt gebleven, stelt Balci. "Ontzettend veel organisaties zijn geïnteresseerd in onze aanpak. Ze realiseren zich dat de transitie in de jeugdzorg vraagt om mensen die de buurt kennen. Alleen dan kun je preventief werken. Jongerenwerkers signaleren vroegtijdig en kunnen veel ellende voorkomen. Gemeenten die het jongerenwerk als voorportaal in de wijk positioneren, maken daardoor een enorme efficiëntieslag. Volgens mijn eigen berekeningen scheelt het zo'n 30 procent in de kosten. Het is echt een gemiste kans als gemeenten dat laten liggen" (Bartels 2013).

"Dat jongerenwerk van vroeger bestaat niet meer"
De samenwerkingspartners zien het jongerenwerk als een betrokken, betrouwbare en waardevolle partner. Er is waardering voor de expertise van jongerenwerkers om jongeren en ouders te motiveren en aan te zetten tot het nemen van initiatief. Een van de partners: *"Hoe ze het geflikt hebben, ze hebben het geflikt. Ik ken veel van die meiden, het zijn stevige weerbare meiden. Ze doen dat met debattrainingen, ze slepen die meiden van hot naar her, op kampen, ze laten ze allerlei leuke activiteiten doen, onwijs leuke activiteiten, die aansluiten bij deze tijd en de behoeftes van meiden van nu. Maar dat doen ze ook met de jongens. Ze spelen heel goed in op deze tijd, actuele zaken, dat vind ik zo leuk van Combiwel, ze verweven heel speels, op een speelse manier actuele zaken in de maatschappij, heel groot, grote zaken zoals Charlie Hebdo, maar ook kleine zaken die spelen in de buurt, kleine incidentjes, of onderling, verweven ze in hun groepsactiviteiten of individuele activiteiten. (...) Ze staan heel erg open voor nieuwe inzichten, daar zijn ze heel sterk in. Dat jongerenwerk van vroeger bestaat niet meer"*.

De deelname van de jongerenwerkers aan de integrale teams (Samen Doen teams en Ouder- en Kindteams) werpt zijn vruchten af, zo kunnen we concluderen. De lijnen met bijvoorbeeld jeugdhulpverlening worden korter, terwijl de kennis over de buurt bij andere professionals toeneemt door de samenwerking met de jongerenwerkers. Door het meedraaien in de integrale teams kan het jongerenwerk zijn signaleringsfunctie versterken. Signalen uit individuele casussen kunnen een aanleiding vormen voor collectieve interventies. Zo waren er bijvoorbeeld aanwijzingen dat kinderen met overgewicht bloot stonden aan pesterijen. Het patroon dat in de integrale teams aan de dag kwam, heeft geleid tot het opzetten van een pestproject in het onderwijs.

5 De rol van jongerenwerkers

Om de rol van de jongerenwerkers te begrijpen, staan we in het begin van dit hoofdstuk iets langer stil bij de omslag in werkwijze die de verhuizing naar De Edelsteen markeerde. Vervolgens gaan we in op de vraag waar de kwaliteiten van de jongerenwerkers bij de nieuw ontwikkelde werkwijze in schuilen.

5.1 Van oud naar nieuw

Consumentisme
In de oude situatie stelden jongeren zich nogal eens op als 'klant' of 'consument'. Jongeren maakten gebruik van de faciliteiten en de diensten van jongerenwerkers en stelden daar allerlei eisen aan. Jongerenwerkers probeerden aan die eisen te voldoen. De jongerenwerkers zagen het als hun taak om deze 'moeilijk bereikbare doelgroep' te vriend te houden. Dit vond het stadsdeel als opdrachtgever (vanuit het idee van de 'veilige vindplaatsen', zie noot 4) ook de taak van het jongerenwerk. Door deze relatie zouden de jongeren nog enige positieve binding kunnen ervaren met de samenleving, waardoor ze niet helemaal overgeleverd waren aan criminele circuits of een uitzichtloos bestaan.

Het *frame* van consumentisme werkte echter een dynamiek in de hand die zowel jongeren als jongerenwerkers geen goed deed. Jongeren die niet wisten wat ze wilden of wat goed was voor hun ontwikkeling, voerden het hoogste woord bij de totstandkoming van het activiteitenaanbod. Ze hadden feilloos door dat jongerenwerk bedoeld was voor 'achterstands-' of 'risicojongeren' en gebruikten dat argument om hun eisen (of 'wensen') door te zetten: *"Jullie moeten ons bereiken en dingen doen die wij willen. Anders veroorzaken wij overlast in de buurt en dat wil niemand."* Delen van de groep ontwikkelden zich steeds meer tot ervaren criminelen in drugshandel, overval en diefstal. Het opbouwen van een agogische relatie door de jongerenwerkers was op die manier moeilijk, zo niet onmogelijk. Er konden niet of nauwelijks gesprekken plaatsvinden om de jongeren in hun ideeën en gedrag uit te dagen of te corrigeren. Pogingen tot sturing van jongerenwerkers stuitten op verzet en zelfs agressieve reacties. *"Je was al blij als je een workshop tot een goed einde had weten te brengen"*, aldus een van de jongerenwerkers. De jongeren ontwikkelden wel 'eigen kracht' (zie noot 4), maar het was niet de kracht die stadsdeel en jongerenwerkers voor ogen hadden.

Van 'bezoekers' naar 'deelnemers'
Om de agogische relatie weer mogelijk te maken, moest het jongerenwerk af van het consumentgerichte *frame* en de dreiging die uitging van crimineel georiënteerde jongeren. Het leidde tot passiviteit en negativiteit en vestigde de reputatie van het jongerencentrum als 'hangplek' voor crimineel georiënteerde jongeren en hun vrienden. Na de verhuizing in 2010 schafte het jongerenwerk de *hang out* functie af. Het 'actief zijn' kwam op de voorgrond te staan waarbij jongeren met ideeën mochten komen, waar ze vervolgens zelf grotendeels verantwoordelijk voor bleven. Jongeren die voorheen naar het jongerencentrum kwamen voor rust en recreatie vonden daar nu geen gelegenheid meer voor. Hiermee kwam een einde aan het consumentgerichte *frame*, het

centraal stellen van de vraag en de veeleisendheid van de jongeren. Ze werden vanaf toen steeds meer 'deelnemers' en minder 'consumenten' of 'bezoekers'. De crimineel georiënteerde jongeren die het centrum zagen als persoonlijke *hang out* waar ze ook wel hun plannen smeedden, vonden in het nieuwe centrum evenmin een plek voor hun belangen. Als ze iets anders wilden met hun leven dan maakten jongerenwerkers daar graag tijd en energie voor vrij, maar het crimineel blijven werd niet meer gefaciliteerd.

5.2 Kwaliteiten van jongerenwerkers

Om de kwaliteiten van de jongerenwerkers te beschrijven, maken we een onderscheid in ambachtelijkheid, vakmanschap en professionaliteit (Spierts 2014). Bij 'ambachtelijkheid' gaat het om de vaak onzichtbare en ongrijpbare kant van het handelen. De persoonlijke dimensie ook in het optreden van jongerenwerkers. Waar krijgen ze bijvoorbeeld energie van (Abdallah 2012)? 'Vakmanschap' betreft de uitgangspunten, regels en methoden die jongerenwerkers hanteren en die voor hen bepalen wat ze onder 'goed jongerenwerk' verstaan. Bij 'professionaliteit' is de verhouding met de buitenwereld in het geding: Hoe verantwoorden en legitimeren jongerenwerkers zich? Hoe representeren ze hun beroep, bijvoorbeeld in de samenwerking met derden?

Ambachtelijkheid
Een belangrijk aspect van de ambachtelijkheid van jongerenwerkers is hoe ze het vertouwen van jongeren weten te winnen. "*Het gaat om vertrouwen, dat ze het gevoel hebben dat je ze begrijpt, dat je voor ze klaar staat*". Maar het is niet het 'eenzijdige' vertrouwen of de 'blindelingse' loyaliteit van de oude situatie. De jongeren moeten ook inzien "*dat je soms maatregelen moet nemen die impopulair zijn*".

Soms vertonen jongeren gedragingen of doen ze uitspraken die niet door de beugel kunnen. Het is cruciaal om in zo'n situatie tot ze door te dringen. Hoe een jongerenwerker dat precies doet, is persoonlijk. Dat kan bijvoorbeeld door iemand kort vast te pakken, te laten merken dat het niet goed is, maar tegelijkertijd te kennen geven dat hij of zij niet heeft 'afgedaan'. "*Dat doe je puur op gevoel. Je moet alleen niet gaan preken, dat werkt niet*".

Vakmanschap
De 'nieuwe' benadering heeft gezorgd voor een reflectieslag bij een aantal jongerenwerkers. "*Vroeger haalden we jongeren binnen en waren we blij als we een band met ze hadden. Maar waartoe hadden we die band dan?*" Nu is er meer expliciete aandacht voor doelen, doelgroepen, inzet van methoden. Voorheen was contact met de doelgroep bijna een doel op zich. Nu vragen jongerenwerkers hardop aan jongeren: waarom hebben wij dit contact? Het is kortom meer doordacht, er schuilt een visie achter en er is oog voor wat er nodig is om op de langere termijn resultaten te boeken.

Voorheen waren jongerenwerkers op zoek naar wat ze voor jongeren konden betekenen. Nu vragen ze jongeren wat ze willen, waarom ze dat willen, en welke inspanning ze denken te leveren om dat voor elkaar te krijgen. De inbreng van jongerenwerkers daarin wordt gaandeweg pas duidelijk. In eerste instantie zijn ze vooral faciliteerders van een proces. De jongeren zetten hun eigen pad uit naar ontwikkeling, waarbij de jongerenwerkers als 'slijpsteen' dienen.

Jongerenwerkers zetten in op een vorm van *partnership* met de jongeren. Dat veronderstelt dat jongerenwerkers een sterk bewustzijn ontwikkelen van hun eigen rol. Bijvoorbeeld om niet alles voor de jongeren te regelen. Hoe meer er uit de jongeren zelf komt, des te waardevoller. In het proces betekent dat voortdurende afstemming op 'waar' de deelnemers zich in hun ontwikkeling bevinden en daar op te anticiperen of op in te kunnen spelen. Het betekent ook dat jongerenwerkers moeten weten wat er speelt, zowel bij jongeren zelf als in hun gezinnen en omgeving. Het gaat niet om het 'afhandelen van trajecten', maar om blijvende betrokkenheid. Om het ondersteunen van jongeren bij het zich ontwikkelen van deelnemer naar producent of zelfs naar begeleider (zie bijvoorbeeld de coaches bij de debatprojecten in paragraaf 4.1).

Professionaliteit
Het 'oude' jongerenwerk had een negatief imago bij bestuurders, bewoners en partners. Dit negatieve imago lijkt voor een goed deel geïnternaliseerd door jongerenwerkers zelf. Nadeel hiervan is dat het gevaar bestaat om het kind met het badwater weg te gooien. De kwaliteit die in het verleden wel degelijk ook aanwezig was, wordt niet erkend en vergeten.

Het heeft er wel toe geleid dat jongerenwerkers in de Diamantbuurt en de Rivierenbuurt bewust bezig zijn met het serieus nemen en neerzetten van een vak. Geen gemakzucht meer, niet (te) relaxed in het werk staan: 'Ja is ja', 'op tijd komen', 'hard werken'. Dat ongeveer het hele team nu zo'n set aan waarden heeft, zorgt voor een sterke uitstraling. Het draagt bij aan de geloofwaardigheid naar buiten toe.

Mozaïek
We hebben het tot nu toe doen voorkomen alsof de overgang van 'oud' naar 'nieuw' resoluut en absoluut is verlopen. In de werkelijkheid is het echter veel geleidelijker gegaan. De jongerenwerkers stralen nog steeds iets uit van "*wij gaan achter de jongeren aan die anderen al hebben afgeschreven.*" Daaruit spreekt een *geloof* in ontwikkelingsgericht denken dat een gevolg is van jarenlang werken met de 'moeilijksten'. Je kunt met iedereen vooruit komen, als je (van beide kanten) maar genoeg investeert. De toevoeging van de nieuwe benadering is wel dat het team duidelijkere handvatten heeft om die ontwikkeling daadwerkelijk te laten plaatsvinden:

- de jongere is geen klant of bezoeker maar deelnemer,
- het initiatief wordt steeds teruggegeven aan de deelnemer,
- vragen en doorvragen om de deelnemer te laten werken aan bewustwording,
- de relatie wordt niet ten koste van alles behouden. Ze durven afscheid te nemen als de deelnemer echt niet past in wat het jongerenwerk probeert te bereiken.

Ook op andere manieren zijn er goede aanzetten uit het verleden in de nieuwe werkwijze meegenomen. Zoals bijvoorbeeld de mentoraten die zo'n tien jaar geleden hun intrede deden in het jongerenwerk, ook in de Diamantbuurt.

Mentoraten
"We begonnen met de mentoraten in het voortgezet onderwijs, maar ontdekten al snel dat je al bij groep 7 en 8 van de basisschool moet beginnen. Vooral vanwege de overgang naar het voortgezet onderwijs. Via de mentoraten kregen we contact met de ouders en kwamen we bij de gezinnen thuis. We merkten dat dat veel opleverde. Later hebben we dat breder ingezet".

Ook in de Rivierenbuurt grijpen de jongerenwerkers op activiteiten terug waar ze in het verleden in andere buurten goede ervaringen mee hebben opgedaan, bijvoorbeeld radio maken of een project als 'Mijn wijk in beeld", waarbij jongeren al interviewend en fotograferend de wijk in trekken.

Al die activiteiten en projecten vormen kleine stappen in de werkwijze van de jongerenwerkers in de Diamantbuurt en de Rivierenbuurt. Voor de buitenstaander lijken ze op zichzelf te staan, maar als 'edelstenen en diamanten' vormen ze gezamenlijk het mozaïek, waartoe de aanpak van het jongerenwerk is uitgegroeid.

6 Lessen voor de toekomst

In dit slothoofdstuk verdiepen we ons in het specifieke en speciale van de samenwerking tussen jongerenwerk, buurtbewoners en andere *stakeholders*. Tevens identificeren we enkele aandachtspunten die van belang zijn bij het verder doorontwikkelen van de aanpak, niet alleen voor de Diamantbuurt en de Rivierenbuurt, maar ook voor andere delen van Amsterdam.

6.1 Special effects

Het jongerenwerk van Combiwel Amsterdam heeft een speciale benadering ontwikkeld, die zowel preventief als inventief is. Bewoners (jong en oud) geven aan dat het jongerenwerk met zijn bijdrage een verschil heeft gemaakt in de wijze waarop zij de buurt ervaren. Waaruit bestaan de *special effects* – het specifieke en het bijzondere – van de door Combiwel ontwikkelde aanpak?

Het is belangrijk om te benadrukken dat het werk van Combiwel mogelijk werd door belangrijke meewerkende krachten. Medewerkers bij jongerenwerk, onderwijs, zorg, politie, stadsdeel – en ook verschillende bewoners – die wij hebben gesproken zijn gedreven, betrokken, ambitieus, positief en scherp. Het gaat hier niet simpelweg om het 'uitrollen' van een methodiek. Het is een benadering die langzaam is ontstaan en gegroeid vanuit een gekoesterde praktijk en overtuiging over het werk.

Bewoners
Er is een sterk draagvlak en eigenaarschap, ook en vooral bij de bewoners. Zowel de jongeren als de volwassen buurtbewoners geven aan dat ze de blijvende betrokkenheid van de jongerenwerkers erg waarderen. De jongerenwerkers zijn bereikbaar, luisteren en delen de zorgen met bewoners, jong en oud. Naar de ouders toe stellen ze zich op als partners in de opvoeding. Dat maakt positieve energie los bij de ouders en zet hen aan tot betrokkenheid en vrijwillige inzet.

Stadsdeel
Het stadsdeel als opdrachtgever erkende in 2010 dat haar opdracht te onduidelijk en omvattend was. Ze heeft bewust gewerkt aan beter opdrachtgeverschap: een duidelijke opdracht die past bij de toegevoegde waarde die Combiwel kan leveren. Voortdurende communicatie, meedenken, eigenlijk een soort partnerschap, wel met verschillende verantwoordelijkheden en met een hiërarchie, maar toch in samenspraak en onderhandeling.

Samenwerkingspartners
Er lijkt bij alle organisaties een gerichtheid op persoonlijke ontwikkeling van jongeren en hun ouders en op leefbaarheid in de buurt. Er is sprake van een gedeelde visie op 'kwaliteit van leven' voor bewoners en 'kwaliteit van werken' onder professionals. Dat werkt enorm versoepelend in het samenwerken en het behalen van resultaten. Men voelt elkaar aan, leeft zich in de ander in, vertrouwt elkaar en kent en erkent elkaars professionaliteit. Partners beseffen wat in de context nodig is, handelen daarnaar en 'pakken door' om verandering te bewerkstelligen.

Team
Het team bestaat voor een goed deel uit mensen met meer dan tien jaar jongerenwerkervaring en sommigen zelfs in dezelfde buurt. Ze hebben al van alles meegemaakt op de werkvloer – van reorganisaties tot beleidsveranderingen – en hebben geleerd van wat daarin de moeite waard is. Dit namen ze mee in de aanpassing van hun werkwijze. In het rekruteren van jongere jongerenwerkers, zocht de leidinggevende naar bijzondere aanvullende profielen op de bestaande meer gangbare SCW en CMV achtergronden. Nieuwe medewerkers hebben bijvoorbeeld expertise op het gebied van pedagogie, psychologie en islam in de moderne wereld. Deze medewerkers hebben expliciet de taak om onderzoek te doen naar specifieke benaderingen, zoals signalering en omgang met radicalisering. Zo trekt het team onderzoek en ontwikkeling als vast onderdeel van het werk naar zich toe. Tevens hebben ze bijvoorbeeld op vrijwillige basis een gepensioneerde jeugdpsychiater aan zich gebonden, die hen als adviseur bijstaat bij het herkennen en inspelen op gedrag van jeugdigen.

Onder alle medewerkers is een nieuwsgierigheid en in sommige gevallen gretigheid om kennis te verwerven over benaderingen in hun werk, over maatschappelijke kwesties en achtergronden van jongeren. Deze eigenschappen in het team maken dat processen van verkenning, ontdekking, ontwikkeling 'normale' onderdelen van het werk zijn.

Leidinggevende
De leidinggevende lijkt voortdurend bezig met het up-to-date houden van de benadering in relatie tot wat er speelt in beleid, in de buurt en in de stad. Hij heeft enkele pijlers waar hij voortdurend op stuurt, zoals de ontwikkeling van het werk in een veranderende context; het partner zijn in de buurt; het zoeken naar de eigenheid in de bijdrage van het jongerenwerk. Dit zijn niet alleen gedachten in zijn hoofd of op papier. Als 'vooruitgeschoven middenvelder' (De Waal 2014) faciliteert hij zijn medewerkers in het creëren van praktijken waarin handen en voeten gegeven wordt aan de ideeën en waarbij ze elkaar onderling versterken met elkaars kennis. Via bijvoorbeeld supervisie ondersteunt hij jongerenwerkers ook bij hun ontwikkeling en het oppakken van nieuwe uitdagingen.

6.2 Zes leerzame kwesties

Bij onze voorstellen voor het verder ontwikkelen van de in de Diamantbuurt ontstane aanpak nemen we de uit de kwaliteitszorg bekende trits 'richten, inrichten en verrichten' als leidraad. Bij elk van de drie werken we twee kwesties uit, waarmee we niet de suggestie willen wekken dat dit de enige kwesties zijn die aandacht verdienen.

Richten
Het 'richten' heeft betrekking op de identiteit van het vak jongerenwerk en op de signalering van maatschappelijke vraagstukken die het jongerenwerk vanuit zijn positie bij uitstek kan oppakken.

Identiteit – Het jongerenwerk heeft als vak of beroep lange tijd een zwakke identiteit gehad. Als gevolg daarvan was het vaak een speelbal van politiek en overheid. De jongerenwerkers van Combiwel vatten jongerenwerk nadrukkelijk op als een vak. Daarmee hebben ze voor zichzelf en voor het jongerenwerk een sterke identiteit verworven. Het jongerenwerk helpt jongeren bij het opgroeien in en deelnemen aan de samenleving. Het werkt daarbij samen met jongeren gericht aan de ontwikkeling van hun talenten, zowel met individuele jongeren als in groepen. Het werkt ook omgevingsgericht, dat wil zeggen samen met andere opvoeders in school en buurt, de ouders voorop. Naar onze overtuiging lopen de jongerenwerkers van Combiwel daarmee landelijk voorop.[6] Ze zouden die identiteit extern nog meer voor het voetlicht kunnen brengen, zowel binnen Amsterdam als daarbuiten. Helderheid over de identiteit van het jongerenwerk verschaft ook een stevige basis voor de volgende kwestie: signalering.

Signalering – Een heldere identiteit betekent ook dat je als individuele jongerenwerker – maar vooral ook als team – een opvatting hebt over ontwikkelingen en maatschappelijke vraagstukken waar het jongerenwerk mee wordt geconfronteerd. Als jongerenwerker neem je tussen individu en samenleving een speciale positie in, een strategische positie ook. Je beschikt over informatie en inzichten, die rechtvaardigen dat je een signalerende rol vervult. Je bent er bijvoorbeeld niet alleen om overlast te signaleren, maar ook welke oorzaken daaraan ten grondslag liggen. Polarisatie en radicalisering is een maatschappelijke ontwikkeling waar het jongerenwerk evenmin zijn ogen voor kan sluiten. Het jongerenwerk van Combiwel doet dat ook niet, sterker nog het maakt de bestrijding ervan tot een van zijn speerpunten. Hoe kunnen jongerenwerkers hun expertise op dit vlak beter inzetten en hun strategische positie beter benutten? Niet door zich oppositioneel op te stellen, maar wel door naar allianties te zoeken en door als publieke professionals hun stem – liefst in samenwerking met jongeren – op het publieke forum te laten horen en zo het beleid en het publieke debat te beïnvloeden. De jongerenwerkers van Combiwel kunnen daar nog winst in boeken, bijvoorbeeld door zich assertiever op te stellen.

Inrichten
Het 'inrichten' betreft op de eerste plaats de invulling van en de onderhandeling over de opdracht van het jongerenwerk. Als tweede kwestie noemen we hier de wijze waarop jongeren (en ouderen) medezeggenschap kunnen krijgen bij de ontwikkeling van het jongerenwerk.

Opdracht – Het succes van het jongerenwerk in de Diamantbuurt vindt mede zijn oorzaak in de veranderde opdracht van het stadsdeel, nu zo'n vijf jaar geleden. Het jongerenwerk heeft de nieuwe opdracht aangegrepen om een nieuwe visie op het werk te ontwikkelen, hierboven door ons omschreven als ontwikkelingsgericht, talentgericht en omgevingsgericht. Onderdeel van de nieuwe aanpak was het verschuiven van de aandacht naar een jongere deelnemersgroep, met als achterliggend idee om deze jongeren in hun ontwikkeling te blijven volgen. Met die nieuwe visie en de omzetting daarvan in de praktijk, heeft het jongerenwerk zich opgeworpen als een onmisbare schakel in de pedagogische basisstructuur van Stadsdeel Zuid. Het stadsdeel doet er goed aan deze nieuwe status van het jongerenwerk als basisvoorziening in haar opdracht door te laten klinken.

6 Zo heeft het jongerenwerk van Combiwel de aanbevelingen die de Visitatiecommissie voor het jongerenwerk in Utrecht doet, al grotendeels gerealiseerd (zie De Winter e.a. 2014).

Door de erkenning als basisvoorziening in de pedagogische basisstructuur kan het jongerenwerk zijn positie naar samenwerkingspartners consolideren en verder uitbouwen. Bij zo'n opdracht hoort ook een bijbehorende vorm van evalueren en verantwoorden: kwalitatief en met oog voor de gerealiseerde uitkomsten en effecten. Stadsdeel en Combiwel zouden samen op zoek moeten naar adequate manieren van evaluatie en verantwoording, rekening houdend met de specifieke aard van het jongerenwerk. De in hoofdstuk 3 genoemde 'domeinen' waar het jongerenwerk zich op richt bieden daartoe een goed aangrijpingspunt.

Medezeggenschap – Het jongerenwerk van Combiwel is het vraaggericht werken voorbij. Vraaggericht werken kwam eind jaren negentig van de vorige eeuw op als een uitvloeisel van het *New Public Management*. Burgers en deelnemers golden vooral als 'klanten' of 'consumenten' van dienstverlenende organisaties. Het jongerenwerk van Combiwel ziet jongeren (en hun ouders) daarentegen als deelnemers met een eigen verantwoordelijkheid en als coproducenten. De interactie tussen betrokkenen is de sleutel en die vraagt soms om confrontatie en op een ander moment om een arm om de schouder. Jongerenwerkers gaan in de interactie democratisch te werk, dat wil zeggen op basis van gelijkwaardigheid. Maar dat is een impliciete vorm van democratisch functioneren. Het is interessant om in de nabije toekomst te verkennen of het jongerencentrum ook expliciet een 'huis van de democratie' kan zijn. Het jongerenwerk van Combiwel experimenteert daar op dit moment al mee, bijvoorbeeld door geregeld inventarisaties onder ouders en jongeren te houden over zaken die zij belangrijk vinden. Het is interessant om nader te onderzoeken hoe jongeren en ouders op een structurele manier bij het beleid, de aanpak en de evaluatie van het jongerenwerk betrokken kunnen raken, bijvoorbeeld in de vorm van een 'adviesraad'. Dat biedt jongeren en ouders niet alleen de gelegenheid om hun democratische competenties te ontwikkelen, maar kan ook de maatschappelijke steun voor het jongerenwerk nog verder vergroten.

Verrichten

Bij het 'verrichten' zoomen we in op de keuze voor en de benadering van de deelnemersgroep en op de kwestie van de gehanteerde methoden.

Deelnemers – In de nieuwe werkwijze is er – mede op aandringen van het stadsdeel – bewust voor gekozen om te werken met jongeren die er voor open staan om aan hun toekomst te werken, ten koste van jongeren die zich inlaten met criminele activiteiten. Die keuze valt goed te begrijpen en is ook succesvol gebleken. Toch is de voorstelling van een splitsing tussen 'criminele jongeren' en 'jongeren die iets beters willen' naar ons idee te stellig en ook wat kunstmatig. Er zijn jongeren die niet heel duidelijk kiezen voor criminaliteit maar door de omgeving daartoe verleid worden of aan wie het zich opdringt als enige mogelijkheid. Jongeren kunnen zich stoerder voordoen dan ze zijn en het doen voorkomen alsof ze voor dit leven kiezen, terwijl ze eigenlijk niet om weten te gaan met druk vanuit de omgeving en geen alternatieven zien. In de Diamantbuurt lijkt dat – mede door de intensieve aanpak van de laatste jaren en de afspraken met streetcornerwork – ook naar behoren te functioneren. Maar in andere buurten en stadsdelen kleeft aan deze stellige tweedeling het risico dat een aantal van deze jongeren moeilijker toegang zal vinden tot het jongerenwerk omdat ze niet genoeg laten zien dat ze 'een ander leven willen'. Voorheen lag de nadruk op het bereiken van de 'moeilijksten' of degenen die het meeste overlast veroorzaakten. In de nieuwe benadering ligt meer nadruk op *wat* je bereikt met degenen *die* je bereikt. Dit houdt niet in dat het jongerenwerk uitsluitend toegang biedt aan 'makkelijkere' jongeren. De huidige deelnemers vertonen nog talrijke risico's, gedragsproblemen en kwetsbaarheden. Maar het noopt wel om voortdurend te blijven reflecteren op de groepen jongeren waar het jongerenwerk zich op wil richten.

Methodisch werken – Het jongerenwerk van Combiwel zet een brede waaier aan methoden en technieken in. Dat staat enigszins haaks op de trend in het sociale domein naar *evidence based practice*. Niet dat meer wetenschappelijke onderbouwing niet wenselijk is (en deze rapportage wil daar een bescheiden bijdrage aan leveren), maar we vinden het cruciaal dat de variëteit in het methodisch werken overeind blijft. Een methodische werkwijze die er tijdens ons onderzoek uitsprong, was het debatteren. Zowel jongerenwerkers als deelnemers waren enthousiast over het leren debatteren (zie paragraaf 4.1). Toch vragen we ons af of debatteren voor alle jongeren het beste is. Voor hen die zich veel op straat begeven, kan de interactie soms hard zijn. Jongeren laten dan niet zozeer via argumenten maar via de grootste mond of meeste kracht zien wie er gelijk heeft. Het zou mooi zijn als debatteren bijdraagt aan meer argumentatie en minder geweld. Maar in andere gevallen kunnen de jongeren met slimme en gewiekste argumenten goed onderbouwen waarom ze het verkeerde pad op zouden moeten. Iemand die via debatworkshops heeft geleerd dat goede onderbouwing belangrijk is, zou dan wel eens vatbaarder kunnen worden voor de 'verkeerde' argumenten dan iemand die ronduit zegt 'ik ben het er niet mee eens' en wegloopt.

Handreikingen

De zes kwesties die we aan het eind van deze rapportage hebben aangesneden zijn bedoeld als handreikingen voor de verdere ontwikkeling van het jongerenwerk van Combiwel. Ze doen niets af aan de waardering voor de tot nu toe bereikte resultaten. Die resultaten zijn mede het gevolg van de voortdurende alertheid en de hoge mate van sensibiliteit, affiniteit en expertise die de jongerenwerkers van Combiwel aan de dag leggen. We wensen elke buurt en stad zulke vakbekwame jongerenwerkers toe.

Bijlagen

Bijlage I: Bronnenlijst

- Arum, S. van & Rinsampessy, J. (2018). 'Margriet is er gewoon. Hoe wijkteams sociaal weefsel kunnen versterken. In: *Tijdschrift voor Sociale Vraagstukken*, 111(2), p. 8-11.
- Abdallah, S. (2012). Samir's Gym. De Emotionele Energie van Succeservaringen in het Jongerenwerk. In J. Uitermark, A.-J. Gielen & M. Ham (Red.), *Wat werkt nu werkelijk? Politiek en praktijk van sociale interventies* (pp. 123-143). Amsterdam: Van Gennep.
- Bartels, R. (2013). Repressie en preventie in de Diamantbuurt. Balans opmaken. *SOM*. Nr. 10. 27-30.
- Combiwel (2014). *Uitvoeringsplan. Toelichting subsidieaanvraag Jongerenwerk Combiwel 2015.*
- DSP-groep. (z.j.) *Jongerenwerk en de aansluiting op 'om het kind'*.
- Ferwerda, H. (2004). *De Diamantgroep. De aanpak gebundeld*. Arnhem: Advies- en Onderzoeksgroep Beke.
- Gemeente Amsterdam (1999). *Verslag themadag veilige vindplaatsen*.
- Pels T. en M. de Gruijter (2014). *Jongerenwerk als schakel in positief jeugdbeleid*. Kenniswerkplaats Tienplus en Verwey-Jonker Instituut.
- Roeleven, D.J. (2006). Fuck hoor en wederhoor! In: E. van den Berg e.a. (red.) *Tussen de regels. Vijf jaar verslaglegging in de Volkskrant*. Amsterdam: Meulenhof.
- Spierts, M. (2014). *De stille krachten van de verzorgingsstaat. Geschiedenis en toekomst van sociaal-culturele professionals*. Amsterdam: Van Gennep.
- Stadsdeel Amsterdam Zuid (2015). *Gebiedsanalyse 2015 De Pijp/Rivierenbuurt*. Vugts, P. (2011). 59 jongens, 263 arrestaties, 27 jaar cel. In: *Parool*, 26 juli.
- Waal, V. de (2014). *De vooruitgeschoven middenvelder. De innovatiekracht van middenmanagers van welzijnsorganisaties met het oog op actief burgerschap*. Den Haag: Boom Lemma.
- Winter, M. de e.a. (2014). *Jongerenwerk Utrecht: een basisvoorziening!* Rapport Visitatie Jongerenwerk Utrecht.

Bijlage II: Interviews en observaties

Interviews met buurtbewoners

- "Mustafa,"* 18 jaar. Deelnemer en vrijwilliger aan jongerenactiviteiten van Combiwel jongerenwerk. Interview: 27 januari 2015.
- "Asha" en "Hakima" (22 en 21 jaar). Deelnemers en vrijwilligers aan jongerenactiviteiten van Combiwel jongerenwerk. Groepsgesprek: 27 januari 2015.
- "Ikram". Buurtbewoonster, initiatiefnemer van verschillende buurtactiviteiten, bestuurslid van de speeltuin vereniging. Interview: 27 januari 2015.
- "Selma". Buurtbewoonster en deelnemer aan de "moedergroep" bij Combiwel. Interview: 3 februari 2015.

*De namen van buurtbewoners zijn veranderd om hun privacy te waarborgen.

Interviews met partners

- Marco van Bruggen, politie-inspecteur/buurtregisseur Diamantbuurt. Interview: 29 januari 2015
- Frank van Haag, directeur Einsteinschool voor basisonderwijs. Interview: 30 januari 2015
- Coby Kroon, programmamanager Om het kind, Stadsdeel Zuid. Interview: 29 januari 2015
- Evelien Nijland, medewerker Streetcornerwork. Interview: 24 maart 2015
- Anne Stein, projectleider jeugd & veiligheid, Stadsdeel Zuid. Interview: 30 januari 2015
- Riet Verheugd, gezinsbegeleider van Altra, gedetacheerd bij Samen Doen. Groepsgesprek (met Combiwel jongerenwerker Linda Ruiter): 24 februari 2015.

Interviews met Combiwel medewerkers

- Ahmet Balci, leidinggevende Combiwel jongerenwerk. Interview: 5 maart 2015.
- Linda Ruiter, jongerenwerker. Groepsgesprek (met Riet Verheugd): 24 februari 2015.
- Redouan Daafi, jongerenwerker. Interview: 19 januari 2015.
- Redouan Daafi, Ahmed Filali, Meriam Tjin A-Lim en Lot Marijnen. Jongerenwerkers. Panelgesprek: 3 februari 2015.

Observatiemomenten

- 19 januari 2015: rondleiding met Redouan Daafi in de Diamantbuurt.
- 27 januari 2015:
  - Wandeling door de Diamantbuurt
  - Activiteiten in activiteitencentra de Edelsteen en de Rijn.
    - 30 januari 2015: activiteiten in activiteitencentrum de Edelsteen.
    - 3 februari 2015: activiteiten in activiteitencentrum de Rijn.
    - 24 februari 2015: activiteiten in activiteitencentrum de Edelsteen.
    - 5 maart 2015: activiteiten in activiteitencentrum de Rijn.

Colofon

Opdrachtgever	Combiwel
Auteurs	Dr. Marcel Spierts en Sebastian Abdallah MA
Grafisch ontwerp	Linda van Eijndhoven, studio x-hoogte
Uitgave	Marcel Spierts Onderzoek & Ontwikkeling, Hilvarenbeek 2015

T 06 53 426 428
E mspierts@xs4all.nl
I marcelspierts.nl